

Малихін О. В.
Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)
Ліпчевська І. Л.
Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)

РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне воєнне вторгнення російської федерації на територію України, що почалося в лютому 2022 року, суттєво впливає на психоемоційний стан дітей, молоді та дорослих. Невизначеність, пов'язана з безпековою ситуацією в країні, необхідність адаптації до нових умов життя, соціальні й економічні негаразди є повсякденними викликами для багатьох сімей. Ці обставини актуалізують питання розвитку резилієнтності й емоційного інтелекту особистості в стресових умовах, тобто здатності підтримувати стабільний рівень психологічного та фізичного здоров'я, проживати стресові ситуації без тривалих негативних наслідків та ефективно адаптуватися до нових обставин.

В освітній площині першочергової значущості набувають питання формування психологічно-комфортного освітнього середовища, емоційної підтримки суб'єктів освітнього процесу, розвитку емоційно-вольової сфери особистості учня (здобувача освіти), його психологічної витривалості, стійкості й гнучкості, мотивації навчання, розвитку, самовдосконалення й досягнення успіхів у навчанні та подальшій професійній діяльності.

Задля досягнення означених цілей у сучасній педагогіці загалом і в дидактиці зокрема значна увага приділяється індивідуалізації навчання (урахуванню індивідуально-психологічних та індивідуально-типологічних особливостей сучасних учнів під час планування, організації та здійснення освітнього процесу) (Топузов та ін., 2024) й персоналізації навчання. Остання визначається як підхід до викладання та навчання, зосереджений на створенні універсального освітнього (навчального) середовища, яке дає змогу учням брати активну участь у побудові власної освітньої траєкторії й навчатися згідно особистих потреб, здібностей, інтересів. За персоналізації навчання освітній процес є саморегуляційним, гнучким і динамічним, а його очікувані результати набувають особистісної значущості для суб'єктів освітнього процесу (Malykhin та ін., 2024).

Актуальним є також питання стратегізації навчання (свідомого, дидактично й методично обґрунтованого, систематичного та цілеспрямованого використання педагогом певних методів і підходів для досягнення навчальної мети) (Malykhin та ін., 2024), (Малихін & Бондарчук, 2024); розвитку трансверсальних (наскрізних, гнучких, базових, міждисциплінарних) умінь і навичок здобувачів освіти, які є цінними як у діяльності за будь-яким

професійним спрямуванням, так і в особистому житті сучасної людини (Aristova та ін., 2024), (Malykhin, Aristova, Kugai та ін., 2024); формування інноваційного мислення в процесі суб'єкт-орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності учнів (Malykhin, Aristova, Vyshnevskaya та ін., 2024); упровадження візуалізації як ефективного методу й засобу підвищення результативності навчання в інформаційно-цифровому суспільстві (Toruzov та ін., 2024), (Malykhin, Aristova та ін., 2024).

Водночас, у складних і, повсякчас, стресових умовах воєнного стану важливими є умотивованість і здатність педагога розуміти емоційні стани учнів, його обізнаність і майстерність у використанні дієвих методів/прийомів керування власними емоціями й впливу на психоемоційний стан учнів (у короткотривалій і довготривалій перспективі).

Зауважимо, що пріоритетність розроблення питань емоційного інтелекту суб'єктів освітнього процесу не є специфічною проблемою вітчизняної системи освіти, зумовленою її функціонуванням під впливом непередбачуваних глобальних факторів. В останні п'ять років наявна значна увага педагогів, психологів і соціологів до питань психолого-педагогічного й соціально-психологічного потенціалу емоційного інтелекту, можливостей і шляхів його розвитку. Загалом, можна прослідкувати кореляцію між інтенсивністю розроблення науковцями проблемного поля феномену емоційного інтелекту суб'єктів освітнього процесу (вчителів, учнів) та необхідністю мінімізації/компенсації освітніх втрат, зумовлених глобальним негативним впливом пандемії Covid-19 на систему освіти. Зокрема з 2019 року в наукометричній базі Web of Science щорічно було опубліковано близько 150–200 статей щодо емоційного інтелекту сучасного вчителя. Згідно результатів Всесвітнього економічного форуму в Давосі в 2023 році на ґрунті емоційного інтелекту особистості виділено такі ключові професійні навички 2023–2027 року: витривалість, стресостійкість і гнучкість; лідерство та соціальний вплив (World Economic Forum, 2023).

Аналізуючи роль емоційного інтелекту вчителя для підвищення ефективності освітнього (навчального) процесу й управління класом науковці зазначають, що він є ключовим елементом успішності професійної діяльності вчителів. Згідно думки сучасних вчених учителі з високим рівнем емоційного інтелекту більш ефективно управляють класом, зменшують кількість і гостроту конфліктів, керують поведінкою учнів і підтримують продуктивну навчальну атмосферу в класі. Такі педагоги здатні швидше ідентифікувати та регулювати емоційні сплески учнів, що сприяє кращій організації освітнього (навчального) процесу.

Огляд науково-педагогічної літератури показав, що в українському науковому етері обмежена кількість ґрунтовних праць, у яких розглядається розвиток емоційного інтелекту суб'єктів освітнього процесу (насамперед, (майбутніх) учителів). Водночас О. Топузов, О. Малихін, Н. Арістова, С. Алексєєва, Р. Попов, М. Павельчук, І. Ліпчевська наголошують, що емоційний інтелект учителя відіграє важливу роль у процесі навчання й

управління класом. Зокрема вони акцентують увагу на тому, що педагоги, які спроможні керувати своїми емоціями й емоціями учнів, здатні в умовах воєнного стану створювати сприятливі умови для навчання, що позитивно впливає на академічну успішність учнів і загальну атмосферу в учнівському колективі; сформованість емоційного інтелекту вчителів дає їм змогу підтримувати емоційно-комфортне освітнє середовище, яке є життєво необхідним для учнів у кризових умовах.

Розвиток емоційного інтелекту вчителів – це необхідна інвестиція в майбутнє української системи освіти, яка набуває першочергової значущості в контексті підтримки психічного здоров'я й емоційної стабільності дітей в умовах воєнного стану в країні. Цей напрям має набути пріоритетності під час модернізації (оновлення) системи професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти й у межах програм підвищення кваліфікації практикуючих учителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Ліпчевська, І. (2025). Компетентність з навчання впродовж життя як необхідна умова професійної успішності особистості в інформаційному суспільстві. *Молодь і ринок*, (12/232), 40–45. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315426>
- 2.Малихін, О., & Бондарчук, Ю. (2024). Понятійно-категорійне поле психолого-педагогічної проблеми стратегізації іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. *Молодь і ринок*, (3/223), 35–40. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.299568>
- 3.Павельчук, М. О. (2024а). Персоналізація навчання здобувачів профільної середньої освіти як представників покоління Альфа. У *Інноваційні практики наукової освіти*, 673–676.
- 4.Топузов, О., Малихін, О., Алексєєва, С., & Арістова, Н. (2024). *Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в профільній старшій школі*. Видавничий дім «Освіта». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741093>
- 5.Aristova, N., Malykhin, O., & Dybkova, L. (2024). Transversal skills that matter to computer engineering and information technology undergraduates and strategies for their development in English classroom. *ENVIRONMENT. TECHNOLOGIES. RESOURCES. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*, 2, 332–335. <https://doi.org/10.17770/etr2024vol2.8095>
- 6.Malykhin, O., Aristova, N., & Dybkova, L. (2024). Organising personalised learning in the English language classroom: Computer engineering and information technology undergraduates perspectives. *ENVIRONMENT. TECHNOLOGIES. RESOURCES. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*, 2, 424–427. <https://doi.org/10.17770/etr2024vol2.8092>
- 7.Malykhin, O., Aristova, N., Kugai, K., Vyshnevskaya, M., & Makhovych, I. (2024). Soft skills development in the English language classroom: Students' perspectives on the problem. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 182–193. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7852>
- 8.Malykhin, O., Aristova, N., Vyshnevskaya, M., Kugai, K., & Makhovych, I. (2024). Exploring computer engineering and information technology undergraduates' views on developing their innovative thinking in English classroom. *ENVIRONMENT. TECHNOLOGIES. RESOURCES. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*, 2, 428–434. <https://doi.org/10.17770/etr2024vol2.8096>
- 9.Malykhin, O., Aristova, N., Zahorulko, M., & Lipchevska, I. (2024). Students' visual literacy development in primary school: The influence of teachers' ability to visualize educational information. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 465–475. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7913>

10.Malykhin, O., Bondarchuk, J., Tersina, I., & Voitanik, I. (2024). Unlocking success: Strategic approaches to enhancing communicative competence in English learning. *Revista Amazonia Investiga*, 13(76), 90–102. <https://doi.org/10.34069/ai/2024.76.04.8>

11.Topuzov, O., Malykhin, O., Aristova, N., Zahorulko, M., & Lipchevska, I. (2024). Visualizing educational information: Primary school teachers' views. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 573–584. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7885>

12.World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/>

Нороха С. В.

*Дніпровського державного університету внутрішніх справ
(Дніпро, Україна)*

Мітченко К. В.

*Дніпровського державного університету внутрішніх справ
(Дніпро, Україна)*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Цифрова трансформація вищої освіти відкриває безліч нових можливостей для навчання, проте вона також приносить і нові виклики, які необхідно враховувати в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Завдяки використанню цифрових технологій здобувачі освіти отримують доступ до різноманітних методів навчання, таких як відеолекції, інтерактивні вправи, онлайн-курси та інші форми навчання. Ці інструменти сприяють кращому засвоєнню матеріалу, дозволяючи студентам навчатися у зручному для них темпі. Однак для успішної цифрової трансформації необхідні відповідні технічні ресурси, включаючи швидкий і надійний інтернет, комп'ютери та інші технологічні засоби, що потребує значних фінансових інвестицій. Також постає потреба у підготовці викладачів та адміністративного складу до використання новітніх технологій (Бугайчук & Моргунов, 2023).

Застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє персоналізувати освітній процес для кожного здобувача вищої освіти, враховуючи їхні індивідуальні потреби, рівень знань і темп навчання. Це забезпечує більш доступну освіту, зокрема для студентів з віддалених або важкодоступних регіонів, а також для тих, хто має обмежені можливості фізично відвідувати університетські кампуси. Однак з розвитком цифрових технологій виникають нові проблеми, пов'язані з кібербезпекою та захистом конфіденційності особистих даних здобувачів освіти на використовуваних цифрових платформах (Великий & Кошелева, 2024).

Швидке реагування закладів вищої освіти на виклики сучасності дозволяє зберегти якість надання освітніх послуг і залишатися конкурентоспроможними на ринку освіти. Таким чином, роль викладача та зміст його роботи в умовах цифровізації суттєво змінюються. Його завданням стає не лише розроблення курсу та оновлення змісту лекцій відповідно до нових теоретичних концепцій,